

A 18. században, közvetlenül a templom és a kolostor bontását követően épül fel a barokk hátsó kolostorkert kerítésfala, és egy hozzá kapcsolódó nyitott szín. A kerítés építéséhez nagy mennyiségben használták fel a templom bontott köveit.

BUZÁS GERGELY

390. Zsámbok, Hosszú-mezsgye (Szennyvíztelep) (MRT 11. k. 28/15. lh., KÖH 26536) (Pest megye) U, LT, Sza, A, H?, Á, Kú

A Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága 2010 novembere és 2011 júliusa között szennyvíztisztító telep építését megelőző feltárást végzett a Vácszentlászló és Zsámbok határán fekvő Hosszú-mezsgye és a Hajta-patak DNY-i oldalán elterülő Kásá-tető határrészekben. 2010. november és december hónapokban 81 kutatóárok segítségével meghatároztuk a megelőző feltárást területét, majd 2011 januárjától júliusáig több mint 6 hektárnyi területet tártunk fel.

Az első szakaszban a Hajta-patak DNY-i oldalán elterülő sávra összpontosítottunk (Vácszentlászló 035 hrsz.). A próbafeltárást eredményeként jól megfigyelhető volt, hogy két nem összefüggő telep nyomait találtuk meg. A megelőző feltárást így a sáv ÉNy-i és DK-i sarkára irányult. A DK-i sarokban egy Árpád-kori telep részlete került elő. Jól megfigyelhető volt a település struktúrája: a patak párhuzamos és merőleges vízvezető árkok egymás mellett elhelyezkedő gazdasági egységeket különítettek el. Ezekben az egységekben házak, tárológödrök, kemencék és egy kút került elő. A terület patak felé eső részén a magas talajvízszint miatt több objektumot sem tudtunk teljesen feltárni. A kibontott objektumokban a korszakra jellemző gyorskorongolt fehér kerámiatöredékek, orsógombok, valamint állatsont és őrlőkövek kerültek elő.

A terület ÉNy-i szélén egy szarmata telep nyomait – több házat és tárológödröket, egy kemencebokrót és egy nagy méretű agyagnyerőgödört – találtuk meg. A leletanyagban a gyorskorongolt sötét házi kerámia mellett a kézzel formált fazekak töredékei, orsógombok is előfordultak.

A patak É-i oldalára eső (Vácszentlászló 037, Zsámbok 076/61 hrsz.), a terület patak párhuzamos részén a próbafeltárást eredményei alapján a teljes sávban lelőhelyet lokalizáltunk. Itt egy kelta és egy szarmata telep objektumait találtuk meg. Ezek eloszlása nem egységes, a szarmata korszakba sorolható jelenségek a sáv ÉNy-i felében jelentkeztek, így feltételezhetően összefüggnek a patak túlsó oldalán feltárt teleppel. A kelta és szarmata telepet jól elkülönítette a patak párhuzamosan futó kettős árokrendszer, amely csak a szarmata részen volt megfogható. A sáv közepétől DK-i irányban eltűntek a szarmata objektumok és megjelentek a kelta objektumok, amelyek a feltárást határáig folyamatosan jelentkeztek. Ezen a teleprészen csak nyomokban mutatkoztak a patakra merőleges és azzal párhuzamos árkok. Ezeken kívül a telepekre jellemző házak, külső kemencék, tárológödrök valamint több vörösre égett, négyzetes alakú gödör is előkerült. Ez utóbbiak funkciója bizonytalan, feltételezhetően ércpörkölő gödrök voltak, de fémmegmunkáló műhely nem került elő. A leletanyagra a gyorskorongolt, polírozott tálak, grafitos fazekak jellemzők.

Az objektumok között két sír is feltártunk. Az egyik egy erősen rongált kelta női sír volt lignit és bronz karpereccel. A másik a késő avar korszakba sorolható női sír, melyben a váz mellett pár dinnyemag alakú gyöngy és egy bronz fülbevalópár töredékei kerültek elő.

A szarmata és a kelta telep találkozásánál nem tudtunk pontos megfigyeléseket tenni, mivel oda a 17. században egy malom, valamint több feltételezhetően hozzá tartozó gazdasági épületet építettek. A gazdasági épületek alapját és falazatának egy részét, valamint a malom facölöpjeinek nagy részét is megtaláltuk, amikből kiderült, hogy az első építési fázisa az 1660-as évekre datálható.

A feltárt terület legintenzívebben települt része a Hosszú-mezsgye DK-i oldala és dombháta volt. Itt fokozatosan megszűntek a kelta jelenségek, megjelentek viszont egy középső neolitik és egy feltételezhetően 9–10. századi telep objektumai. A középső neolitik (zselizi kultúra) telepobjektumai (számos gödör, cölöpszerkezetes ház, körárok) a sáv K-i felén sűrűsödtek. A leletanyagban a kézzel formált, nagy méretű hombárok és tárolóedények töredékei dominálnak, de ezek mellett megjelenik a karcolt és festett finomkerámia is. A feltételezhetően a 9–10. századba sorolható telep objektumai a sáv középső felén és Ny-i oldalán jelentkeztek. A telepet házak (vált és kőpakolós kemencékkel) és tárológödrök alkották. A telep leletanyagban igen szegényes volt, kevés, gyenge minőségű, kézzel formált, levágott peremű fazéktöredék és kövek kerültek elő.

Az eddigiektől elkülönülve a terület É-i sarkában egy 13 síros temetőrészletet is feltártunk. A temető minden sírját kirabolták, de a bennük maradt mellékletek alapján (D alakú, lehajló tuskájú bronzcsat, kétoldalas csontfésűk, nyílhegyek, borostyán kardgomb) és a meglévő torzított koponyák alapján az 5. századba sorolhatók.

Összegezve: a Vácszentlászló 035, 037 hrsz.-ú és a Zsámbok 076/61 hrsz.-ú területeken végzett megelőző feltárást 61 321 m²-t érintett, ezen összesen 853 objektumot tártunk fel. A területen 3, egymástól független lelőhelyet lehet lokalizálni, a legnagyobb kiterjedésű a Vácszentlászló 037 hrsz.-ú és a Zsámbok 076/61 hrsz.-ú telkeken található, ami a korábban terepbejárások alapján ismert Zsámbok 15. lelőhellyel azonos. A feltárást két újabb lelőhelyre is fényt derített, amelyek a Vácszentlászló 035 hrsz.-ú terület ÉNy-i és DK-i részén találhatók.

Munkatársak: Patay Róbert régész, Liebhaber Réka, Márkus Balázs, Papi József, Szabó Emese, Szrnka Attila Várkonyi Diána technikusok.

FARKAS ZOLTÁN